

INLICHTINGEN
SAMENVATTING

(ISAM)

9/72

Sectie : L 2

EXEMPLAAR NR. : 41 VAN 41.

Nr. : L2/0964/K-72

's-Gravenhage, 9 oktober 1972

INLICHTINGENSAMENVATTING

(ISAM 9/72)

	<u>Aantal</u> <u>blz. :</u>	<u>Class.</u>
I - CURRENT INTELLIGENCE.	14	██████████
II - HET STOORPOTENTIEEL VAN DE W.P. LUCHTSTRIJDKRACHTEN.	11	██████████
III - CONTRA-INLICHTINGENOVERZICHT TWEEDE HALFJAAR 1971.	10	██████████
IV - ONTWIKKELINGEN IN DE COMECON.	10	GEEN
V - VOORLOPIG OVERZICHT VAN DE W.P. OEFENING "SCHILD 72".	7	██████████
VI - VOORLOPIG VERSLAG VAN DE OEFENING "UDAR" IN TVG 13/72.	2	██████████

=====

De ISAM is een nationaal inlichtingendocument, dat dienovereenkomstig dient te worden beveiligd.

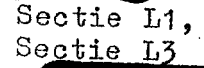

De inhoud mag niet:

- a. ter inzage worden gegeven aan buitenlanders;
- b. met buitenlanders in discussie worden gebracht;
- c. worden gecopiëerd,

dan nadat daartoe vooraf toestemming is verleend door het Hoofd van de Luchtmacht Inlichtingendienst.

██████████

INLICHTINGENSAMENVATTING NR. 9/72

<u>AAN:</u>		<u>EX.</u>	
Chef Staf (Luchtmacht) v.d. Inspecteur Generaal der Krijgsmacht		1	
Plv. Secretaris-Generaal KLu		2	
Voorzitter van het Comité Verenigde Chefs van Staven		3	
BDL - PLV.CLS - SOUS-CHEF		4	
Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland		5	
C- CLV t.a.v. HBI		6	
C- Vlb Soesterberg	} t.a.v. HKI cq. dd. IO d.t.v. HBI/CLV	7	
C- Vlb Leeuwarden		8	
C- Vlb Deelen		9	
C- NS Den Helder		10	
C- 1e GGW		11	
C- 2e GGW		12	
C- 3e GGW		13	
C- 4e GGW		14	
C- 5e GGW		15	
C- GTP		16	
C- CRC/SOC		17	
C- MVV Groep		18	
C- CTL t.a.v. HBI		} t.a.v. HKI d.t.v. HBI/CTL	19
C- Vlb Volkel			20
C- Vlb Eindhoven	21		
C- Vlb Twenthe	22		
C- CLO t.a.v. HBI	} t.a.v. HKI d.t.v. HBI/CLO	23	
C- Vlb Gilze Rijen		24	
C- CDML t.a.v. COVO		25+26	
Directeur Luchtmachtstafschool		27	
Hoofd MARID		28	
Hoofd Afdeling Inl.en Veiligheid van de Generale Staf		29+30	
LUMAT 		31	
LUMAT 		32	
LUMAT 		33	
LUMAT 		34	
Hoofd Sectie L1, L4, L5 (ter circulatie)		35	
Hoofd Sectie L3		36	
Lt-Kol. (HQ 2ATAF)		37	
DMLu		38	
<u>INTERN AAN:</u>			
HL2		39+40	
HL2a1 t.b.v. L2/Bib1.		41	
Reserve exemplaar		42	

-
- 1) ter info, daarna retour HL2a1
 - 2) met extra set foto's

IV - ONTWIKKELINGEN IN DE COMECON

1. Het veelomvattende integratieprogramma waaraan op de 25ste zitting van de Raad van de Comecon (27-29 juli 1971) in de Roemeense hoofdstad Boekarest de vergadering van de afgevaardigden van de acht lid-staten haar goedkeuring had gehecht bevatte een opsomming van de vele terreinen waarop tijdens de eerste fase van socialistische eenwording in de komende 15 à 20 jaar samenwerking tot stand zou moeten worden gebracht. Dit programma was naast het statuut het belangrijkste document dat ooit in de Comecon werd opgesteld. Voor de eerste keer werd een veelomvattend programma t.b.v. de nagestreefde economische integratie van alle lid-staten goedgekeurd. Interessant is daarbij dat het begrip "economische integratie" voor het eerst onder de doelstellingen van deze internationale economische organisatie wordt genoemd. Tot dan toe werd steeds over "economische samenwerking" gesproken. Momenteel is het begrip integratie in de pers zelfs tot leus verheven. Maar eigenlijk gaat het ook bij het onderhavige programma voor eerst alleen nog om een vergroting van de internationale economische samenwerking. Het slotcommuniqué van deze bijeenkomst stelde echter drukkkelijk vast dat de socialistische integratie niet vergezeld gaat van supra-nationale organisaties en dat de gezamenlijke arbeid van de Raad gebaseerd is op de beginselen van socialistisch internationalisme: respect voor de staatssoevereiniteit, de onafhankelijkheid en de nationale belangen, de niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van landen, de volledige gelijkgerechtigdheid en vrijwilligheid, het wederzijds voordeel en de wederzijdse kameraadschappelijke hulp. Uit de tekst van het communiqué viel op te maken dat het socialistische integratieprogramma wonderlijk genoeg veeleer een Roemeens dan een Russisch stempel had gekregen en op een compromis berustte.

2. Het afgelopen jaar en de recente 26ste zitting van de Comecon Raad te Moskou (10-12 juli 1972) stonden goeddeels in het teken van concrete uitwerking van de vele nieuwe projecten en organisaties die het "complexprogramma" als middelen en wegen aangeeft om de socialistische internationale arbeidsverdeling voor alle deelnemers zo vruchtbaar en effectief mogelijk te maken. Al werd aanzienlijke vooruitgang geboekt op organisatorisch terrein (concrete samenwerkingsplannen), fundamentele kwesties van institutionele aard bleven veelal onopgelo

Het complexprogramma

Het complexprogramma schijnt, op papier althans, vorderingen te maken, maar de vooruitgang die een aantal leden wenst, komt niet. Deze be-
de houding t.o.v. de EEG, de instelling van een werkelijk converti-
valuta voor de Comecon-regio en een doeltreffend clearingsysteem v-
de Oostbloklanden. Reeds in 1964 werd met kapitaal van alle Comecon-
landen de Comecon-bank opgericht. De bedoeling was met dit kapitaal
tijdelijke tekorten in de onderlinge handel te financieren. Toch v-
hierdoor het bilaterale handelssysteem niet doorbroken, en evenmin
de creatie van de transferabele Comecon-roebel, welke dezelfde gou-
waarde als de Russische roebel bezat. Houders van tegoeden in tran-
rabele roebels hebben ontdekt dat zij hiermee weinig kunnen doen.
eerste reden hiervoor is dat de onderlinge handel gebaseerd is op
af geplande leveranties, waarbij de prijzen geen rol spelen en zeer
volkomen onrealistisch zijn vastgesteld. Zo zijn de meeste Comecon-
den ermee begonnen goederen van ongeveer gelijke waarde om te ruilen
buiten de Comecon-bank om. Bovendien bestaan er "harde" producten,
als hoogwaardige machines, die overal binnen de Comecon aftrek vinden
en "zachte" producten, zoals minderwaardig schoeisel en textiel. Men
al kunnen voor transferabele roebels alleen "zachte" producten gekocht
worden. Het complexprogramma van 1971 kondigde een versterking van
"collectieve valuta", de zgn. "vrij inwisselbare roebel" aan. Dier
deze tot dusver voornamelijk als verrekeningseenheid in het overwe-
bilaterale handelsverkeer tussen de Comecon-landen, naarmate de econo-
mische vervlechting tussen deze landen intensiever wordt moet hij
een "feitelijke inwisselbaarheid" gebracht worden. De Oost-Europese
Internationale Bank voor Economische Samenwerking en de in 1971 ne-
geschapen Internationale Investeringsbank moeten door het versterkt
toestaan van credieten de overgang tot multilaterale verrekening be-
deren.

3. Gedurende het afgelopen jaar is in de Comecon echter niet
dit soort integratie, maar op het grote aantal en op de grote versprei-
denheid van stappen op het terrein van de organisatie van praktische
samenwerking de nadruk gelegd. Suggestieve cijfers worden gegeven
het aantal op te richten coördinatie-centra (vierendertig in getal
waarvan één voor samenwerking bij de bescherming van het leefmilieu)
cijfers over gezamenlijke prognosticering door de permanente commi-
sies, over commissies voor coördinering op wetenschappelijk-techno-

terrein, gemeenschappelijk

terrein, gemeenschappelijke laboratoria (drie), research-collecteie en wetenschappelijke produktie-associaties (twee). Onlangs werd bekend gemaakt dat door Comecon-organen 40 ontwerp-akkoorden voor samenwerking bij de oplossing van wetenschappelijk-technologische problemen waren opgesteld en zelfs in het communiqué van de recente 26ste zitting namen de moeite de maatregelen die op wetenschappelijk-technisch terrein getroffen werden op te sommen. Bovendien werd gezegd dat de oplossingen van de 18 in het integratieprogramma opgenomen grote wetenschappelijk-technologische vraagstukken, waarop het merendeel van de 24 reeds ondertekende akkoorden betrekking hebben, de deelneming zal vergen van een duizendtal organisaties en ongeveer 100.000 werkkrachten. Een aantal van de getroffen regelingen wordt als primeurs van bepaalde soorten samenwerking gezien. Tot deze primeurs behoren b.v. de vestiging van de eerste "volledig zelf-financierende" economische associatie Interatominstrument, de "eerste afzonderlijke akkoorden" voor multilaterale specialisatie en samenwerking (o.a. in de ceramische industrie en in de automobiel- en glasindustrie) alsook het eerste akkoord voor "multilaterale gemeenschappelijke planning" voor de produktie van bepaalde materialen, gevolgd door een overeenkomst m.b.t. gemeenschappelijke planning op het gebied van containerisering.

4. Als van bijzonder belang voor de intensivering van de "socialistische integratie" wordt de nieuwe vestiging van internationale economische associaties beschouwd, welke gebaseerd zullen worden op het beginsel van zelffinanciering. Interatominstrument (te Warschau) werd opgericht om tot een krachtenbundeling t.b.v. de produktie van nucleaire uitrusting en instrumenten te komen. De elf economische organisaties uit vijf Comecon-landen die lid werden van Interatominstrument behouden hun juridische en economische onafhankelijkheid. Via hun vertegenwoordiger in de raad oefenen zij het beheer van de associatie uit en deelen in de winst. Andere ondernemingen uit de thans geïnteresseerde landen maar ook uit andere Comecon-landen kunnen zich bij de internationale associaties aansluiten, terwijl ook ondernemingen uit niet-Comecon-landen (de Comecon als open regionale organisatie) lid kunnen worden. Met de vestiging van Interatominstrument beoogt men op de lange duur de volledige éénmaking van de cyclus wetenschappelijk onderzoek, planning, ontwikkeling, productie en distributie in één internationale socialistische organisatie.

5. Overeenkomstig de

5. Overeenkomstig de bepalingen van het complexprogramma is de nodige activiteit ontwikkeld op het gebied van gemeenschappelijke planning, prognosticering, ontwikkeling, constructie, investering. Het nieuwe Comité voor de samenwerking op het gebied van planning permanente commissie voor de coördinering van wetenschappelijke en technisch onderzoek, omgezet in een commissie voor wetenschappelijke samenwerking, begonnen hun werkzaamheden. Het Internationale Wetenschappelijke en Technologische Informatiecentrum en het Internationale Instituut voor Economische Vraagstukken van het wereldsocialistisch systeem beide zetelend te Moskou, zijn met specialisten uit alle lid-staten van de Comecon in ontwikkeling. In Warschau werd een Internationaal Mathematisch Centrum opgericht. Een aantal conferenties werd gewijd aan wisseling op het gebied van plannings- en bestuurservaring en een aantal samenwerkingsakkoorden kwam tot stand, o.a. een tussen de Academies van Wetenschappen, waarin bijzondere aandacht wordt gewijd aan de ontwikkeling van samenwerking op natuurwetenschappelijk en sociaalwetenschappelijk terrein. Bovendien zijn nieuwe stappen ondernomen t.b.v. reeds gevestigde samenwerking op terreinen als de goederenwagen-transportstandaardisering, handel in verbruiksgoederen, terwijl ook suggesties voor een aantal andere regelingen in discussie zijn (instelling van een arbitrage-orgaan van de Comecon, aanleg van een haven aan de Donau, oprichting van een internationaal reclamebureau).

6. Het afgelopen jaar is zo voor de Comecon een jaar geweest met aanzienlijke organisatorische vooruitgang, maar van weinig evolutie op institutioneel terrein. Door dit gebrek aan herstructurering van de Comecon instelling als zodanig, als gevolg waarvan de Comecon geen bevoegdheid wordt verleend voor economische alleenvertegenwoordiging tegenover het Westen, bleven de praktische mogelijkheden voor de ontwikkeling van handel en samenwerking met het Westen beperkt. Ook de Comecon is niet statutair gerechtigd om "met andere internationale organisaties betrekkingen aan te knopen en te onderhouden", maar zij heeft niet de aan haar toegekende bevoegdheid als vermeld in artikel 229 sub 2 van het Europees Verdrag. Men mag ook niet aannemen dat de Comecon binnenkort een gelijke bevoegdheid zal worden verleend, want een zodanige overdracht van bevoegdheden zou centrale planning van de buitenlandse handel van de Comecon vereisen. De invoering daarvan wordt ook door het sociaal-economisch integratieprogramma niet beoogd. Om die reden moet :

samenwerking tussen de

samenwerking tussen de EEG en de afzonderlijke lidstaten van de Co een juridische basis worden gegeven. Dat dit tot de mogelijkheden hoort gaf Breznjew in zijn rede van 20 maart 1972 te verstaan toen opmerkte dat de betrekkingen van de SU met de EEG zouden afhangen de vraag in hoeverre deze de in Oost-Europa ontstane realiteit wilde kennen en i.h.b. de belangen van de Comecon-landen. Anderzijds wor door de Sowjets het denkbeeld gehuldigd dat het Comecon-integratie model reeds thans een voltooid model voor Oost-West samenwerking v de Comecon als alternatieve economische organisatie voor Groot-Euro en zelfs internationale samenwerking. Want na de aanvaarding van h raamprogramma in 1971 nam de Comecon - vooral door de Sowjets en h ideevorming over Europa in dit perspectief geplaatst - de rol aan een ideologisch, politiek en economisch model voor internationale, over de grenzen van het socialistische systeem heen reikende, econo mische betrekkingen. Ook niet-Comecon leden kunnen aan de verwerke king van de gestelde doelen deelnemen. Sedertdien is men de sociali tische integratie onder de Comecon blijven voorstellen als het "pro type van een wereldeconomische en politieke gemeenschap", als tege gesteld aan de bemoeiingen ter bevordering van "kapitalistische ir gratie", welke door wezenlijke tegenstrijdigheden eenvoudig voor onn gelijk wordt gehouden. De Russen menen dat de EEG van de Zes door v breiding van ledental en meer associaties aan homogeniteit en beslu vaardigheid zal inboeten. Zij beperken zich zoveel mogelijk tot eer onderzoek naar de zelfzuchtige motieven welke de afzonderlijke lida ten bewogen hebben om de EEG uit te breiden. Bovendien zouden de Comecon-landen, die niet aan "blokkenmanie" lijden die de algemeen-Europese samenwerking ondermijnt, omdat zij meer dan de westelijke mogendheden oog hebben voor een constructieve toekomst van een vere nigd Europa (Groot-Europa), politiek en organisatorisch beter dan West-Europa voorbereid zijn om actief aan economische samenwerking al-Europese basis deel te nemen.

7. Hoewel deze aanspraak op organisatorisch gebied zeer twijf achtig moet worden geacht, is met de voorbereiding op "Groot-Europes samenwerking in het afgelopen jaar vordering gemaakt. In Praag werd b gonnen met de bouw van een controle-centrum voor de aanleg van een pijpleiding voor aardgasleveranties van de SU zowel aan Oost- als a West-Europa. Met de Bondsrepubliek, Oostenrijk en Italië zijn voor r

10 miljard m³

10 miljard m³ leveringscontracten afgesloten. Vanaf 1973 zal Ruh A.G. 3 miljard m³ afnemen en dit totaal zal nog opgevoerd worden. Men kan gas ruilen tegen buizen met grote diameter. De SU rekent 1975 op aardgasleveranties naar West-Europa van totaal 15 miljard m³ terwijl de totale export in 1975 reeds tot 23 miljard m³ gestegen moet zijn. Minder concreet, maar zeker zo belangrijk was het feit dat de SU, tenzij Breznjews EEG-positie slechts het tactische doel had om Brandt tegenover de oppositie in de Bondsdag te helpen, haar houding wijzigde en de EEG als realiteit aanvaardde. Het secretariaat van de Comecon te Moskou ontvangt vertegenwoordigers van verschillende Westelijke landen en de bankinstellingen van de Comecon hebben reeds belangrijke leningen gesloten met Westeuropese banken. Nu de Russische politiek van beteugeling en niet-erkenning van de EEG geen succes looft, moet Moskou op zijn vroegst bij de voorbereidende besprekingen voor een EVC en op zijn laatst in 1974 op een meer pragmatische manier zijn houding bepalen. Reeds nu wordt zelfs niet uitgesloten dat de Europese Commissie na 31 december 1974 (zoals voorzien in de EEG-overeenkomsten) het instrument zal zijn voor toekomstige economische overeenkomsten en handelingen tussen de Westeuropese landen en de socialistische landen. Bovendien erkennen de Oosteuropese landen, ook formeel, enige Westeuropese groeperingen. Moskou ondertekende een handelsverdrag met België, Benelux en Hongarije tekende er een in juli van dit jaar, waarbij België en Benelux beloofde alle beperkende quotering van Hongaarse goederen te zullen afschaffen. De Europese Commissie werd gepolst over de mogelijkheden van een speciale handelsovereenkomst tussen Bulgarije en de EEG. Ongeveer hetzelfde verzoek werd door de Roemeense minister van buitenlandse handel gedaan. Ook zouden Polen en Hongaren, bezorgd om hun afzet van landbouwproducten naar Engeland, in Brussel om een eventuele voorkeursbehandeling hebben gesondeerd. Bij de voorbereiding van de EVC zullen ook vraagstukken van samenwerking tussen Oost en West, en daarbij handelspolitieke kwesties, rijzen. Men zal over douanetariefsverlagingen en contingenten moeten praten. Zoals bekend heeft de EEG nog steeds geen Gemeenschapspolitiek ten aanzien van de Comecon-landen ontwikkeld. Anderzijds heeft ook de Comecon nog geen gemeenschappelijke economische politiek ten aanzien van de EEG-handelspartners opgesteld of centrale organen voor de controle van deze handel in het leven geroepen. In de EEG worden de belemmeringen op dit punt veroorzaakt door enerzijds de wens van de lid-

staten om op

staten om op bilaterale basis met de Comecon-landen te blijven onderhandelen en anderzijds de eisen van het Verdrag van Rome dat er aan het einde van de overgangperiode een gemeenschappelijke handelspolitiek moet zijn ingesteld. Wel benoemde de EEG een commissie-ad-hoc om alle mogelijkheden van samenwerking moet onderzoeken, daaronder ook wetenschap, techniek en energie, waarbij men het eens is dat de vertalingen uit naam van alle EEG-leden moeten worden gedaan. Op haar acht de SU in de betrekkingen met de kapitalistische landen op wetenschappelijk en technologisch gebied de basis voor onderling begrip en internationale veiligheid gelegd. Als gevolg van de omvang en het ideologische karakter van de confrontatie tussen de SU en het West bleek het mogelijk steeds meer de nadruk te leggen op die maatschappelijke activiteiten die een gemeenschappelijke benadering toestaan ten aanzien waarvan gemeenschappelijke problemen bestaan. Vooral wetenschap en technologie behoren tot dergelijke activiteiten, temeer waar men in de SU het onderscheid tussen "proletarische" wetenschap en bourgeois-wetenschap veel voorzichtiger is gaan hanteren. Daarom zijn de bilaterale wetenschappelijke of technologische overeenkomsten (na de culturele) een belangrijk wapen van de Russische diplomatie worden. Afgezien van hun technologische mérites moeten deze ook beschouwd worden als een aspect van de Russische pogingen om de nadelen, die uit de toenemende economische en politieke integratie van West-Europa voortvloeien, te compenseren.

8. Het politieke hoogtepunt van de 26ste zitting van de Raad van de Comecon juli j.l. was de toetreding van Cuba tot deze instelling als volwaardig lid. Ofschoon Cuba reeds een aantal jaren warmer was, is dit land altijd veel minder dan b.v. Joegoslavië in Comecon-aangelegenheden geïnteresseerd geweest. De toetreding van Cuba maakt duidelijk dat men met de activering van de buitenlandse politieke gerichtheid van de Comecon het internationale imago van de instelling wenst te verbeteren. Gezien de betrekkelijk onderontwikkelde staat waarin Cuba verkeert en de steeds weer terugkerende economische mogelijkheden aldaar kan dit land voor de SU en Oost-Europa nauwelijks een welkome economische partner zijn. Zijn positie en rol in de Comecon zullen dientengevolge meer overeenkomst gaan vertonen met die Mongolië dan van andere leden, terwijl de geografische ligging van het bovendien onmogelijk maakt deel te nemen aan de meer succesvol

gezamenlijke Comecon-

gezamenlijke Comecon-projekten, zoals de goederenwagen-pool of het "Droezjba"-pijpleidingssysteem. Het lidmaatschap van Cuba kan tot zekere hoogte op de vervanging van bilaterale Sowjet-steun voor bilaterale hulpverlening in het kader van de in de Comecon nagestreefde "nivellering" duiden, op welk facet de Cubaanse vertegenwoordiger Carlos Rafael Rodríguez in zijn rede voor de 26ste zitting wees, hij de in het raamprogram opgenomen beginselen van wederzijdse hulpverlening en nivellering van ontwikkelingsniveaus een "schitterende vestiging van de internationalistische inhoud van het socialisme" noemde. Anderzijds zal de hoop leven dat door de aansluiting van Cuba rationaliteit en discipline aan de economische ontwikkeling van het land zullen kunnen worden opgelegd ten profijte van de andere Comecon-leden. In de huidige Europese politieke context is de uitbreiding van de Comecon niet anders dan doelmatig te noemen en zorgvuldig getoet. Ten deze dient immers te worden bedacht dat met de aanvaarding van het complexprogramma nadruk is gelegd op het "open" karakter van de socialistische integratie en de bereidheid van de Comecon om andere staten volledig of gedeeltelijk aan haar activiteiten te laten participeren. Vooral tegen de achtergrond van de uitbreiding van de EEG valt er op het gebrek aan gegadigden op: de toetreding van Cuba helpt althans enigermate het aanzien van de Comecon als uitdager van de EEG te verhogen. Een belangrijk voordeel van Cuba's toetreding lijkt voort te vloeien uit het feit dat hierdoor het onderscheid tussen de Comecon enerzijds en de WP anderzijds wordt verscherpt. EEG en WP zijn zuiver regionale Europese instellingen, terwijl Mongolië evenals thans Cuba de "internationale status" van de Comecon helpt verhogen. Ook Irak zou volgens zeer recente berichten voor toetreding voelen. De uitbreiding van de Comecon met een staat welke geen Sowjet-nabuur op het Euraziatisch continent is, maar die in de schaduw van de VS is gelegen kan evenwel hoezeer voor de SU het alleen maar aangenaam is om te zien "hoe de VS op een Latijns-Amerikaanse cactus zitten" (C.L. Sulzberger) ernstige implicaties hebben voor het tot dusver geografisch bepaalde concept van een geïntegreerde socialistische gemeenschap, alsmede voor de politieke en zelfs militaire betekenis, die door de SU aan het economische integratieprogram wordt gehecht. Het is duidelijk dat het risico van een zich vroeg of laat openbarende breuk op de koop toe is genomen. De kans dat met Cuba's toetreding de integratieve kracht van het "socialistische internationalisme" in economische zaken (Comecon-verband) in de toe-

verband) in de toe-

verband) in de toekomst nog ernstig op de proef zal kunnen worden gesteld is dès te groter naarmate Castro's Cuba weer op de Latijns-Amerikaanse toer zou gaan en een meer nationalistische koers zou verkiesen. Het lijkt niet uitgesloten dat de toetreding van Cuba tot de Comecon ten dele bedoeld was om tijdig op nieuwe openingen van de VS-zijde naar Cuba, of zelfs van Chinese zijde, te anticiperen.

9. Hoewel de activiteit van de Comecon in het afgelopen jaar en ook de recente 26ste zitting van de Raad zich op organisatorische aspecten van de in het integratieprogramma aangegeven maatregelen concentreerden, is het pleidooi voor fundamentele hervormingen, met name op financieel terrein, niet geheel verstomd. Vooral Hongarije meent dat het programma het vraagstuk van hervorming niet nader tot een oplossing heeft gebracht en dat juist het opnemen van bepalingen omtrent prijzen, wisselkoersen en convertibiliteit de gelegenheid zou moeten bieden om geleidelijk aan meer vooruitstrevende denkbeelden te aanvaarden. De meerderheid van meer conservatieve leden, daaronder de SU, redeneert dat op financieel terrein door de groeiende activiteiten en de nieuwe praktijken van de Comecon-banken nu reeds aanzienlijke successen zijn geboekt. Zolang dit verschil in benaderingswijze m.b.t. de omvang en de aard van hervormingen blijft voortbestaan, lijkt werkelijk vooruitgang eerst mogelijk wanneer ook in andere landen dan Hongarije met economische hervorming ernst wordt gemaakt. Voor de nabije toekomst blijft de wens van een verenigd front tegenover het Westen, uiteraard vooral een Sowjet-wens, allesbepalend. Alles moet in het werk worden gesteld om te voorkomen dat verschillen in opvatting over aspecten van het integratieprogramma tot een verdeeldheid leiden die naar buiten tredt. Dit ook lijkt de les te zijn uit de bijeenkomst van politieke leiders op de Krim eind juli 1972, waar economische integratie en betrekkingen met het Westen onderwerp van bespreking waren uit het daaropvolgende bilaterale overleg, met name de ontmoeting Breznjew-Ceausescu. Uit deze ontmoetingen is althans een betrekkelijk succesvol volvoerde consolidatie van de politiek-economische betrekkingen van de Oostbloklanden geresulteerd en een aanzienlijke verandering in de Roemeense houding jegens economische samenwerking met de Comecon en i.h.b. met de SU voortgekomen. Het feit dat premier Kosygin op de sluitingsdag van de Comecon-zitting, taktiek of geen taktiek al bij voorbaat door hem verwachtte, maar op dat moment nog helemaal

niet gedane Westerse

niet gedane Westerse uitlatingen over het bestaan van onenigheid tussen de Comecon-partners "dementeerde", laat zien hoe gevoelig de Sowjets voor elke, zelfs ook maar vermeende, inbreuk op de eereheid van hun blok zijn, nu hun zoveel gelegen is aan het welslagen van de volgende ronde in het vredesoffensief jegens het Westen.

-o-o-o-o-o-

ALGEMEEN

1. Spionage. Het grote aantal Sovjet diplomaten dat eind 1971 gedwongen werd Engeland te verlaten, heeft de omvang benadrukt van de door de Sovjets in NAVO-landen onder dekmantel van ogenschijnlijk legitieme organisaties gevestigde dubieuze ondernemingen. Deze organisaties dienen om het toenemend aantal KGB- en GRU-officieren (officieren van de Russische civiele en militaire inlichtingendienst) - onder een ander voorwendsel bij deze organisaties in dienst - te kunnen onderbrengen. Meer informatie betreffende de omvang waartoe de Sovjet inlichtingenactiviteiten hebben geleid, was afkomstig van de deserteur [REDACTED] die in september 1971 politiek asiel zocht in Engeland. Het voorval in Engeland bevestigt weer dat veel actieve inlichtingsofficieren tewerkgesteld zijn op ambassades, Sovjet handelsdelegaties en -agentschappen en vestigingen als scheepvaartmaatschappijen, luchtlijnen, reisburo's en persagentschappen. Deze feiten werden voorts bewezen door de desertie van een voormalig lid van de Sovjet handelsdelegatie in Brussel, [REDACTED], een GRU-officier die later in de Verenigde Staten van Amerika politiek asiel vroeg. Zijn verklaring leidde eind 1971 tot het overhaaste vertrek uit België van achttien Sovjet ambtenaren.
2. Sabotage. Van officiële zijde werd geen directe sabotage gerapporteerd. Hoewel er verscheidene gevallen van vernieling werden gekonstateerd, zijn er geen aanwijzingen dat dit daden van directe sabotage waren. Bijzonder belangrijk is dat [REDACTED] tegenover de Engelse autoriteiten verklaarde dat de Sovjet inlichtingendiensten sabotageplannen tegen bepaalde belangrijke doelen hebben voorbereid.
3. Subversie. Het uitvoeren van subversieve activiteiten in NAVO-lidstaten door een aantal kommunistische en niet-kommunistische en anarchistische groeperingen ging door. Zoals in het verleden het geval was, was de NAVO een gewild doelwit voor acties van allerlei soort bewegingen. Speciaal de kommunisten stelden meer pogingen in het werk om acties binnen de krijgsmacht te initiëren. Het blijkt dat kommunistische bewegingen in NAVO-lidstaten hun methoden om het leger van binnen uit te ondermijnen hebben verbeterd.

SPIONAGE

België.

4. Russische overloper.

[REDACTED]

Denemarken.

5. Belangstelling voor oefening. In de herfst van 1971 toonden leden van de Russische ambassade in Kopenhagen grote belangstelling bij het begin van een Deense oefening in de Baltische zee. De bemanning van een Pools "koopvaardij-schip" sloeg de oefening van nabij gade.

Duitse Bondsrepubliek.

6. Schriftelijke benadering. De Oostduitse inlichtingendienst benaderde een aantal officieren middels brieven getekend door een zekere Erwin ELBIN die vertelde dat hij een aantal brochures aan het samenstellen was in verband met de twintigste verjaardag van de Bundeswehr. In de brieven werd gevraagd behulpzaam te zijn met verhalen over het dagelijkse leven bij de troep.

7. Gratis naar Oost-Berlijn. Een zekere [REDACTED] nodigde in persoonlijke brieven leden van de Westduitse krijgsmacht uit om enige dagen gratis in Oost-Berlijn door te brengen. Het verblijf zou dienen om "aan de ene kant DDR-burgers vertrouwd te maken met de levensomstandigheden in de Bondsrepubliek, terwijl aan de andere kant belangstelling bestond voor een gedachtenwisseling over de ontwikkeling van de beide Duitse staten".

8. Bezoek aan tentoonstelling. Een zakenman, reservist bij de Bundeswehr, vroeg toestemming om de tuinbouwtentoonstelling te Erfurt (DDR) te mogen

bezoeken. Hij kreeg ten antwoord naar Saalfeld (DDR) te reizen, waar twee funktionarissen van de Oostduitse inlichtingendienst hem opwachtten. Na een stevige borrel werd hem gevraagd voor de Oostduitse inlichtingendienst te gaan werken. Hij kreeg een korte training, vierhonderd mark en de gerichte opdracht inlichtingen te verzamelen over o.a. een bepaald radarstation.

9. Slapend naar de DDR. Een Westduitse korporaal viel in een internationale trein in slaap en reisde ongeïdentificeerd de DDR binnen. Nadat ontdekt was dat hij militair was, werden pogingen in het werk gesteld hem voor inlichtingenwerk te rekruteren en werd hij naar de Bondsrepubliek gesmokkeld. Hij kreeg een schuilnaam, een verhaal dat als dekmantel moest dienen voor zijn wegblijven en honderd mark "premie voor de "verbintenis" mee.

10. Poging tot diefstal van een raket. In augustus 1971 werd een agent van de Poolse inlichtingendienst gearresteerd nadat hij getracht had met behulp van twee Westduitse zakenlieden een Corporal-raket te bemachtigen. De agent en de zakenlieden benaderden een verkoopleider van een goed bekend staande firma en boden hem DM 50.000 voor zijn medewerking in de geplande diefstal. Een van de zakenlieden ontmoette verscheidene malen officieren van de Poolse inlichtingendienst in een kommunistisch land. De ander was opgedragen documenten over raketten en andere wapens en uitrusting van de Bundeswehr te bemachtigen. Hij ontving twee Minox kamera's en kreeg een aanzienlijk bedrag aan Amerikaanse dollars in handen.

11. Gerekrueteerde vluchteling. Een lid van de Poolse handelsdelegatie in Keulen werd tijdens een ontmoeting met een agent in Frankfurt/Main gearresteerd. De agent die in 1965 van Polen naar de Bondsrepubliek vluchtte, werd in maart 1970 door de Polen gerekrueteerd. Na vijftien ontmoetingen had hij opdracht gekregen om inlichtingen te verzamelen over de resultaten van een elektronisch onderzoek, karakterbeschrijvingen van bepaalde personen te geven, Duitse paspoorten en voertuigregistratiebewijzen te bemachtigen, een voormalig officier van de Poolse inlichtingendienst die naar de Bondsrepubliek gevlucht was en geexecuteerd diende te worden te lokaliseren en te trouwen met een administratieve kracht van het Federale Bureau voor identifikatie van vluchtelingen in de Bondsrepubliek te Zinndorf met het doel haar te ge-

bruiken voor spionagedoeleinden. De Poolse inlichtingendienst was het meest geïnteresseerd in de vrouwelijke administratieve kracht. Van de zijde van het hoofdkwartier van de Poolse inlichtingendienst kreeg de agent DM 100.000 in het vooruitzicht gesteld als een huwelijk met deze vrouw zou volgen.

12. Prijsvraag. Het radiostation "Polskie Radio Warsaw" introduceerde middels advertenties in Westduitse kranten de nieuwe radio-prijsvraag "Forum Europe 1971". De prijzen bestonden uit reizen naar kommunistische landen. Vermeldenswaard is dat deze prijsvraag werd gehouden in nauwe samenwerking met de andere radiostations van de Warschau Pakt-landen. In het verleden stonden soortgelijke prijsvragen uitsluitend onder auspiciën van òf de Poolse òf de Tjechische òf de Bulgaarse radio-omroep.

13. Subtiële benadering. In de zomer van 1971 werd een agent gearresteerd die een Westduitse sergeant van de Sektie Operatiën van een belangrijke NAVO-staf had benaderd. In oktober 1969 had de agent zich gepresenteerd als een medewerker van een Duits bureau voor warenonderzoek en opiniepeiling en de sergeant en zijn vrouw aangenomen voor het testen van huishoudelijke artikelen. Begin 1971 hadden de werkzaamheden zich uitgebreid tot het onderzoeken van hotels in Italiaanse vakantieoordens. In april 1971 ging de sergeant met voorkennis van de Westduitse contra-inlichtingendienst met vakantie naar Italië. De agent had hem DM 2.000 gegeven voor de reis. In Italië werd hij benaderd door iemand die zich uitgaf als ambtenaar van het Franse ministerie van defensie en onder deze valse vlag werd hij gerekruteerd voor inlichtingenwerkzaamheden. Hij moest alle waardevolle documenten die hem onder ogen kwamen fotograferen. Hij kreeg een Minox kamera en dertig films. Zijn honorarium werd overgemaakt naar een Zwitserse bank en een bedrag van DM 10.000 werd alvast op zijn rekening gestort voor de eerste aflevering. Er werd een maandsalaris van DM 10.000 afgesproken en betaald. Ontmoetingen zouden voornamelijk in neutrale landen plaatsvinden. Het opmerkelijke in deze zaak was vooral de methode van benadering en de lange aanloop daarvan en het grote bedrag dat werd geboden en vooruit werd betaald.

14. Oostduitse luchtvaart-journalist gearresteerd. In de loop van 1971 werd een luchtvaartjournalist uit Oost-Berlijn, die een goede naam had

- bij luchtvaart -

bij luchtvaartpublicisten, in Düsseldorf gearresteerd wegens inlichtingenactiviteiten. Deze journalist, redakteur van het Oostduitse "Flieger-Jahrbuch" en auteur van verscheidene boeken over de luchtvaart die door Westduitse uitgevers worden verkocht, wilde naar de internationale luchtvaarttentoonstelling in Parijs. In maart 1971 trachtte hij een redakteur van het Amerikaanse tijdschrift "Air Force Magazine" te rekruteren. De redakteur moest o.a. zorgen voor USAF-voorschriften, -telefoonboeken, organisatieschema's en evacuatieplannen van het USAF hoofdkwartier in Wiesbaden. De benadering van de redakteur eindigde in arrestatie van de Oostduitse journalist. Deze agent, die beroepshalve regelmatig naar de Bondsrepubliek en andere westerse landen reisde en contacten onderhield, had de Amerikaanse redakteur in 1964 ontmoet tijdens de luchtvaarttentoonstelling in Hannover. Zij ontmoetten elkaar weer in Farnborough en Parijs. Een frekwente uitwisseling van ervaringen kwam tot stand tijdens latere bezoeken van de agent aan Wiesbaden. Hij ontkennde dat hij in die tijd al werkte voor de Oostduitse inlichtingendienst; hij wordt echter verdacht de contacten die hij beroepshalve had misbruikt te hebben voor inlichtingendoeleinden. Bij gelegenheid zei hij opdracht te hebben gehad een vlieger te vinden die voor een bedrag van zes miljard mark, betaalbaar in elke gewenste valuta, bereid was een Phantom naar de DDR te vliegen; bij zijn verhoor zei hij dat dit als een grap moest worden gezien. Volgens zijn eigen verklaring was hij voor maart 1971 nimmer benaderd door de Oostduitse inlichtingendienst en vond het eerste contact plaats i.v.m. zijn reis naar de luchtvaarttentoonstelling in Parijs. Hij zei dat de Oostduitse inlichtingendienst hem onder druk had gezet met zijn voormalig lidmaatschap van de NSDAP (Nazi partij). Men verzocht hem samen te werken in ruil voor speciale privileges die hij in de DDR zou krijgen voor de uitoefening van zijn beroep. Met het oog op de dreigementen mab.t. zijn positie zou hij hebben toegezegd te zullen meewerken.

15. Rekrutering in Wenen. Een agent van de Oostduitse inlichtingendienst werd eind juli 1971 gearresteerd omdat hij werd verdacht van spionage. Hij schreef onder pseudoniem een brief aan een funktionaris van het Westduitse ministerie van defensie waarin hij vroeg zijn zuster in Wenen te ontmoeten om een erfeniskwestie af te handelen. De funktionaris reisde met voorkennis van de Westduitse contra-inlichtingendienst naar Wenen waar hij in plaats van zijn zuster en zwager de Oostduitse agent ontmoette die zich als zodanig bekend maakte en hem verzocht met hem mee

te werken. Hij stemde toe en kreeg de opdracht documenten van het verbindingscentrum van het ministerie in Oostduitse handen te spelen. Hij ontving een Minox kamera en films en een adres in Oost-Berlijn om de documenten af te leveren.

16. Belangstelling voor persoonlijke omstandigheden. In september 1971 werd een ambtenaar van het garnizoensbureau van Bonn gearresteerd. Tijdens de ondervraging gaf hij toe in februari 1970 in de DDR te zijn gerekruteerd als Oostduits agent. Hij moest alle hem ter beschikking staande documenten die mogelijk van belang konden zijn voor de Oostduitsers fotograferen. Hij moest verder o.a. rapporteren welke kollega's van hem schulden hadden, tegen wie dwangbevelen waren uitgevaardigd en wie een echtscheidingsprocedure had lopen. Hij moest ook rapporteren over alleenstaande, ongehuwde vrouwelijke kollega's. Hij kreeg een Minox kamera, films en een dokumentenkoffer met een geheim vak. Hij had verscheidene malen ontmoetingen in Oost-Berlijn, in de DDR en in neutrale landen. Volgens eigen verklaring ontving hij van de Oostduitse inlichtingendienst totaal DM 4.500 voor zijn diensten.

17. Korrespondentievriendin als lokaas. In oktober 1971 werd een militair die deel uitmaakte van een compagnie lange afstand verkenners in staat van beschuldiging gesteld wegens spionage. In het begin van 1970 begon hij te korresponderen met een Oostduits meisje dat hem na verloop van tijd uitnodigde naar Gardelegen (DDR) te komen. Daar ontmoette hij in plaats van het meisje twee leden van de Oostduitse inlichtingendienst die hem aan de tand voelden over een luchtmachtonderdeel en een luchtvaartlaboratorium waar hij had gewerkt als schilder. Er vonden nog diverse ontmoetingen in de DDR plaats. Kort voordat hij in april 1971 als dienstplichtige onder de wapenen werd geroepen kreeg hij de opdracht inlichtingen te verzamelen over militaire installaties en over de karakters van militairen, speciaal van zijn superieuren. Tevens moest hij trachten geklassificeerd materieel, dienstvoorschriften en kristallen van radio-sets in zijn bezit te krijgen.

18. Dubbel-agent. Een militair meldde vrijwillig dat hij betrokken was geraakt in een spionagekomplot. De contra-inlichtingendienst liet de militair daarna optreden als dubbel-agent. In de loop van de operatie werd vastgesteld dat de tegenstander belangstelling had voor aan de gang zijnde oefeningen, technische gegevens, documenten en beschrijvingen van apparatuur voor telekommunikatie en daarop betrekking hebben

de voorschriften. Voor de heimelijke overdracht van de gegevens aan de Oostduitse inlichtingendienst ontving de militair een speciale korrespondentiemap. Een zgn. "dode brievenbus" werd incidenteel gebruikt voor uitwisseling van inlichtingen en nieuwe opdrachten. Observatie van de "dode brievenbus" resulteerde in de arrestatie van de koerier die de bus kwam inspekteren.

Verenigd Koninkrijk.

19. Uitwijzing van diplomaten. Op 24 september 1971 werd de Russische zaakgelastigde gevraagd opdracht te geven tot het vertrek uit Engeland binnen twee weken van negentig met name genoemde Sovjet-ambtenaren die allen inlichtingenactiviteiten hadden uitgevoerd. Meegedeeld werd dat indien een Sovjet-ambtenaar was verzocht het land te verlaten door zijn inlichtingenactiviteiten het toegestane aantal ambtenaren in zijn categorie met één zou worden verminderd. De zaakgelastigde werd verder meegedeeld dat vijftien Sovjet-ambtenaren die op dat moment niet in het land waren doch nog wel een geldig inreisvisum bezaten niet meer naar Engeland mochten terugkeren.

20. Voormalige Tjech spioneerde bij RAF. [REDACTED] meldde een geval van spionage bedreven door een [REDACTED] [REDACTED], die in 1928 in Wenen werd geboren. Zijn ouders waren Tjechen, maar zijn vader die bij de Britse ambassade in Praag werkte, werd evenals zijn zoon in 1948 tot Brit genaturaliseerd. Na een huwelijk met een Tjechische ging [REDACTED] in 1949 naar Engeland waar hij in dienst trad bij de Royal Air Force waar hij diende als sergeant-radarmoniteur tot augustus 1961. Daarna trad hij in dienst bij de English Electric Company waar hij aan computers werkte. In juli 1969 werd uit betrouwbare bron vernomen dat een zekere [REDACTED] met de codenaam [REDACTED] in 1959 of 1960 door de Tjechische inlichtingendienst werd gerekruteerd en in 1961 inlichtingen verstrekke over anti-radar apparatuur van de RAF. Zelfs op zeer hoog Russisch niveau werden deze inlichtingen van bijzonder belang geacht. [REDACTED] speelde de Tjechen tegen betaling in Engelse en Tjechische valuta ook een hoeveelheid (ongeklassificeerde) inlichtingen over computers in handen.

Verenigde Staten van Amerika.

21. Gerekruteerd in de DDR. Aan het licht is gekomen dat een Westduit-

ser in dienst bij de Amerikaanse strijdkrachten in de Bondsrepubliek in 1965 door de Oostduitse inlichtingendienst werd gerekruteerd tijdens familiebezoek in de DDR. Zijn opdrachten waren aangepast aan zijn functie en omvatten het verstrekken van alarmboeken, rapporten betreffende alarmoefeningen en verhoogde paraatheid bij internationale spanningen, het lokaliseren en benaderen van mogelijke inlichtingenbronnen, het verschaffen van informatie over de produktie van tanks in de Bondsrepubliek en over de bepantsering van Amerikaanse legervoertuigen. In de loop der jaren werden hem verfijnde methoden op het gebied van verbindingen, geheimschrift, en klandistien fotograferen bijgebracht. Hij kreeg per maand vijf à zeshonderd mark betaald, soms vermeerderd met een bonus.

22. Onwillige spion. In een ander geval raakte een voormalig medewerker van de Amerikaanse strijdkrachten, die in Bremerhaven had gewerkt, in moeilijkheden. Hij werd in 1966 gerekruteerd door de Oostduitse inlichtingendienst toen hij een bezoek bracht aan zijn vroegere woonplaats in de DDR. Van hem werden rapporten verwacht over de installaties van de Westduitse strijdkrachten in de nabijheid van zijn woonplaats. Ofschoon hij volhield dat hij de afspraak niet was nagekomen, ontving hij bij benadering DM 1.200 tussen januari en juni 1966. In opdracht van de Oost Duitsers verhuisde hij naar West-Berlijn en werd bankwerker. Daar bleef hij echter niet en hij verbrak het contact met de Oost Duitsers. In januari 1971 kwam hij in dienst bij de Amerikaanse strijdkrachten in Bremerhaven. Toen hij later naar de DDR reisde om zijn moeder te bezoeken, trok hij de belangstelling van de Westduitse grenspolitie die zijn grenspassage doorgaven aan hun kollega's in Bremerhaven. Tijdens de ondervraging na zijn terugkeer in februari 1971 uit de DDR vertelde hij dat hij de Oost Duitsers te kennen had gegeven zich te willen terugtrekken. Hierop werd hij geïnterneerd en dagelijks ondervraagd over de samenstelling van de Amerikaanse strijdkrachten in het havengebied van Bremerhaven, wat door de Amerikanen werd verscheept, biografische bijzonderheden van Amerikaanse employés en inlichtingen betreffende politieke partijen. Later werd hij uitgewezen.

Kommentaar: Dit geval onthult de gebruikelijke praktijken van de Warschau Pakt-inlichtingendiensten. Als een agent eenmaal is gerekruteerd, wordt hem niet toegestaan zich voorgoed terug te trekken, in het bijzonder als hij terugkeert naar een Oostblokland.

SABOTAGE

Verenigd Koninkrijk.

23. Opbouw sabotagenet. Er werd verondersteld dat de Sovjet inlichtingendiensten van plan zouden zijn een slapend sabotagenet op te bouwen rond kwetsbare plaatsen in de NATO-landen. Voor de eerste keer werd nu door het verhoor van de KGB-officier [REDACTED] bevestigd dat deze plannen ook werkelijk bestaan.

24. [REDACTED] een 34-jarige kapitein van de KGB, meldde zich op 3 september 1971 bij de Britse inlichtingendienst. Als kaderlid van de KGB sedert 1960 had hij het grootste deel van zijn diensttijd onder buitenlandse zeelieden gewerkt. Hij was in april 1969 in Londen geplaatst bij de Russische handelsdelegatie onder de dekmantel van vertegenwoordiger van het "Razno Export Agentschap". Zijn inlichtingentaak omvatte het maken van sabotageplannen tegen doelen in het Verenigd Koninkrijk en hij was voornamelijk betrokken bij het maken van plannen voor infiltraties over zee of door de lucht van kleine groepen KGB-saboteurs in een crisisperiode die tot een oorlog zou kunnen leiden. Hij leidde ook groepen in Engeland wonende agenten op om te helpen bij de voorbereidingen van deze plannen; indien nodig zouden deze agenten ook worden ingezet voor hulp bij de uitvoering daarvan. Zij moesten inlichtingen verzamelen, doelen verkennen en wapens en explosieven verbergen. Later moesten zij de sabotagegroepen in hun werk bijstaan en zelf eenvoudige sabotagedaden plegen.

SUBVERSIEVE AKTIVITEITEN

België.

25. Hersenspoeling. De subversieve krachten in België, die ontdekt hebben dat de meeste Belgen nog niet ontvankelijk zijn voor het soort propaganda dat op direkte wijze westerse waarden aanvalt, proberen het aksent te leggen op hersenspoelingstechnieken. Dit moet worden gevolgd door een periode van direkte subversie waardoor zij een verzwakking en een ineenstorting van het Belgische en westerse defensiepotentieel hopen te bewerkstelligen.

26. Scholieren doelwit. De hersenspoelingstechniek poogt aktuele onder-

werpen en reële zaken waarmee men in het algemeen onvrede heeft uit te buiten zoals de ontwikkeling van schuldgevoelens betreffende de honger en ellende in de wereld. Scholieren, in het bijzonder van middelbare scholen, zijn het voornaamste doelwit, omdat zij waarschijnlijk het meest ontvankelijk zijn voor zulke subversieve propaganda.

27. Eskalatie merkbaar. Ondanks het voorgaande vonden directe subversieve akties wel plaats, hoewel dit sporadisch en op beperkte schaal voorkwam. De meeste anti-militaristische beginselverklaringen bestaan slechts nog in theorie; aktuele revolutionaire ideeën slaan slechts aan bij een handjevol extremisten. Het begin van een eskalatie in direkte subversieve akties is merkbaar, niet in het minst door de hardere houding van de meer militante dienstweigeraars. Verscheidene bewegingen in België propageren nu de voordelen van de wet op de gewetensbezwaarden te weigeren en moedigen agitatie binnen de krijgsmacht aan. Andere bewegingen, vanouds voorstanders van geweldloosheid, zijn in nauw kontakt gekomen met groeperingen die geweld voorstaan en trachten met hen een revolutionair, progressief front te vormen in hun strijd tegen de krijgsmacht.

Duitse Bondsrepubliek.

28. Kommunistische propaganda in de strijdkrachten. Gedurende het tweede halfjaar van 1971 zijn de activiteiten van groeperingen die ageren tegen de Westduitse strijdkrachten belangrijk toegenomen t.o.v. de eerste zes maanden. In het verleden eiste de "Deutsche Kommunistische Partei" (DKP) en de "Sozial Demokratische Arbeits Jugend" (SDAJ) zonder meer het recht van dienstweigering op. Nu wensen zij echter dat hun leden in dienst gaan en wel om twee redenen: om propaganda te voeren binnen de strijdkrachten en om DKP-leden te hebben die in uniform partijvergaderingen kunnen bijwonen om de indruk te wekken dat er solidariteit bestaat tussen kommunistische organisaties en leden van de strijdkrachten. Er zijn aanwijzingen dat SDAJ-leden die binnen korte tijd als dienstplichtigen zullen worden opgeroepen in de nabije toekomst zullen worden opgeleid voor hun rol in de strijdkrachten.